

корупції: затв. наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 27 травня 2021 р. № 277/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21%23Text#Text>.

2. Типова антикорупційна програма юридичної особи: затв. наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 10 грудня 2021 р. № 794/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1702-21%23Text#Text>.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

4. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

Сімакова-Єфреман Елла Борисівна,
заступник директора з наукової роботи
Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл.
проф. М. С. Бокаріуса», доктор
юридичних наук, професор;
Мартиненко Наталія Василівна,
провідний науковий співробітник
Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл.
проф. М. С. Бокаріуса», доктор
філософії в галузі публічного
управління та адміністрування

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Вважаємо, що саме корупція стала одним із чинників на користь російським окупантам, тому ефективна протидія цьому негативному явищу, у тому числі й запровадження превентивних заходів, є одним із шляхів до перемоги України. Корупція там, де вона поширена повсюдно, призводить до відчуття беззаконня у громадян. Хоча формальні правила та закони існують, але суспільство бачить, що вони не завжди спрацьовують. Результат – втрата довіри до антикорупційної системи. З метою порівняльної оцінки поширеності корупції у різних країнах створено систему індексації. Найпоширенішим є індекс сприйняття корупції (англ. Corruption Perception Index (CPI)) «Transparency International», що

складається щороку, починаючи з 1995 р. Він ранжує держави відповідно до рівня корупції, що визначається за результатами експертної оцінки та опитувань населення.

32 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2021 рік. Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI. З-поміж сусідів Україна вище лише за Росію – сусідка-агресорка з 29-ма балами посідає 136 місце у списку [1].

Transparency International сформувала глобальні та універсальні рекомендації для урядів всіх країн. Ці поради допоможуть покласти край замкненому корупційному колу, порушенню прав людини та занепаду демократії:

- підтримувати права, необхідні для притягнення до відповідальності;
- відновити та посилити інституційний контроль за владою;
- боротися з транснаціональними формами корупції;
- захищати право на інформацію про державні витрати [1].

Всі поради Transparency International будуть корисні і для України.

В Україні відбувається формування ефективної антикорупційної інфраструктури, яка б охоплювала превенцію, розслідування та здійснення правосуддя судами стосовно корупційних злочинів.

Відповідно до ч.1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»: «спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції» [2].

Органи антикорупційної екосистеми України адаптувалися до воєнних реалій та переорієнтовують свою роботу на досягнення перемоги України у війні. Детективи Національного антикорупційного бюро (далі – НАБУ) та прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП) продовжують викривати порушників закону та вести досудові розслідування корупційних злочинів. Із початком війни НАБУ, САП, Державним бюро розслідувань (далі – ДБР), Департаментом стратегічних розслідувань Національної поліції України (далі – ДСР), Службою безпеки України (далі – СБУ) було скеровано до суду більше тридцяти резонансних проваджень.

За період з 24.02.2022 по 24.11.2022 Вищий антикорупційний суд ухвалив 10 вироків. Мотивувальна частина майже кожного із цих вироків містить посилання на висновки судових експертів, а в результивних – зазначається про стягнення з обвинувачених на користь держави витрат, пов'язаних із проведенням низки експертиз, серед яких здебільшого: криміналістичні; комп'ютерно-технічні; матеріалів, речовин і виробів; відео-, звукозапису; товарознавчі; лінгвістичні; будівельно-технічні та оціночно-будівельні; оціночно-земельні; біологічні; психологічні тощо.

Так, для формування доказової частини та ухвалення вироку у справі № 991/8783/21 були проведені: судово-економічна експертиза та судово-почеркознавча експертиза [3]. В справі № 991/6646/20 були проведені судово-економічна, почеркознавча та автотоварознавча експертиза [4]. У вирокі по справі № 760/11359/16-к перелічені: балістична, трасологічна та технічна експертизи документів [5].

Специфікою вирішення спорів, пов'язаних з корупційними правопорушеннями, є те, що вони зазвичай стосуються спеціальних питань, які вимагають особливої компетенції у різних галузях науки, що зумовлює необхідність залучення судових експертів. Судова експертиза відіграє важливу роль у кримінальному процесі під час доказування обставин сторонами. Ініціюючи призначення судової експертизи, особливу увагу потрібно приділяти обґрунтуванню необхідності її проведення, а також питанням, які будуть поставлені на вирішення судовим експертам. Важливим моментом є те, що предметом висновку експерта не можуть бути питання права, вирішення яких чинним законодавством віднесено до компетенції правників. Справедливий судовий розгляд неможливий без належного рівня експертного забезпечення правосуддя.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про судову експертизу»:

«Незалежно від виду судочинства судовий експерт має право:

<...>

2) вказувати у висновку експерта на виявлені в ході проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання» [6].

У п. 4 ч. 3 ст. 69 Кримінального процесуального кодексу України зазначено:

«Експерт має право:

<...>

4) викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання» [7].

Експертна профілактика не повинна обмежуватись констатацією тих фактів, які експерт виявив у ході проведення конкретної експертизи. Судовий експерт при проведенні професійної діяльності на базі своїх спеціальних знань виявляє обставини та факти, що сприяли скоєнню кримінального правопорушення та може сформулювати належні профілактичні рекомендації, що нададуть спроможність органам антикорупційної екосистеми України визначити фактори ризику, які вказують на можливість створення умов для прояву корупції.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції-2021. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprjnyattya-koruptsiyi-2021/>.

2. Про запобігання корупції: Закон України... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n6>.

3. Категорія справи № 991/8783/21: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; Зловживання владою або службовим становищем. Надіслано судом: 09.11.2022. Зареєстровано: 10.11.2022. Оприлюднено: 10.11.2022. Номер судового провадження: 1-кп/991/67/21. Номер кримінального провадження в ЄРДР: 5201900000000746. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107220557>.

4. Категорія справи № 991/6646/20: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; Зловживання владою або службовим становищем. Надіслано судом: 11.11.2022. Зареєстровано: 11.11.2022. Оприлюднено: 14.11.2022. Дата набрання законної сили: 11.11.2022. Номер судового провадження: 1-кп/991/62/20. Номер кримінального провадження в ЄРДР: 5201900000000120. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107262712>.

5. Категорія справи № 760/11359/16-к: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Надіслано судом:

08.11.2022. Зареєстровано: 08.11.2022. Оприлюднено: 09.11.2022. Номер судового провадження: 1-кп/991/117/19. Номер кримінального провадження в ЄРДР: 42015051110000062. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107166500>.

6. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Тимошенко Віра Іванівна,

головний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ

Безпека людини передбачає відсутність загроз від будь-кого у межах кордонів держави та використання громадянами всіх, передбачених конституцією, громадянських, політичних, соціальних, економічних та культурних прав. Наявність цих прав є необхідною передумовою повноцінного існування в суспільстві. Потенційним джерелом небезпеки для людини може бути соціальна несправедливість, природні явища, фізичне насильство, тобто будь-які взаємодії з іншими людьми, спільнотами, технічними засобами тощо. Джерелом небезпеки може бути й корупція.

Корупцію зазвичай розглядають як зловживання легітимною владою або службовим становищем задля отримання незаконної вигоди. Нині корупція є глобальною проблемою, яка тягне за собою ряд наслідків, у тому числі зростання майнової нерівності та бідність великої частини населення, збільшення соціальної напруги, яка підриває та послаблює національну економіку та загрожує політичній стабільності в країні, а значить і безпеці кожної людини.

Корупція економічно зумовлена та мотивована. Головним мотивом, який рухає корупціонером, є користь, що виражається в сумі матеріальних активів, які він має намір привласнити. Навіть якщо в той чи інший момент на перші ролі в корупційній